

ИЗВЕШТАЈ
О СТАЊУ ЗАДУЖБИНЕ
ИЛИЈЕ М. КОЛАРЦА
ОД 6 ОКТ. 1891 ДО 6 ОКТ. 1892.

~~БИБЛИОТЕКА
КОЛАРЧЕВОГ НАР. УНИВЕРЗИТЕТА
И. Бр. 146 103 1025~~

БИБЛИОТЕКА
КОЛАРЧЕВОГ НАР. УНИВЕРЗИТЕТА
И. Бр. 6472

ДУПЛИКАТ

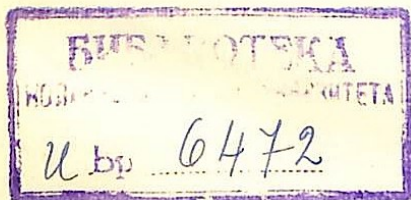
Кн у 58

ИЗВЕШТАЈ

О СТАЊУ ЗАДУЖБИНЕ

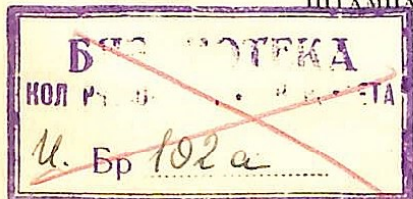
ИЛИЈЕ М. КОЛАРЦА

ОД 6 ОКТОБРА 1891 ДО 6 ОКТОБРА 1892.

БЕОГРАД

ШТАМПАНО У КРАЉЕВСКО-СРПСКОЈ ДРЖАВНОЈ ШТАМПАРИЈИ
1892.

КОЛАРЧЕВ ОДБОР:

ПРЕДСЕДНИК:

Др. Никола Крстић

ЧЛАНОВИ:

Аћим Чумић

Милан Ђ. Милићевић

Чедомиљ Мијатовић

Марко Стојановић

Мијајло Валтровић

Светомир Николајевић

Љубомир Ковачевић

Стојан Новаковић.

ИЗВЕШТАЈ

О РАДУ КОЛАРЧЕВОГ ОДБОРА

ОД 6 ОКТ. 1891 ДО 6 ОКТ. 1892.

Поверењем мојих другова г. г. чланова Коларчевог Одбора мени је и ове године допала част, да отворим овај јавни скуп одборов, и да поздравим поштоване посетиоце, који, заинтересовани питањима, која се тичу развитка и напретка наше књижевности, дођоше на овај састанак, да чују извештаје о радњи одборовој у минулој години; и о стању фондова коларчевих; којима Одбор управља. Подносећи на јавноме скупу ове извештаје, Одбор врши дужност, коју му је наложио племенити основалац фондова.

Радња одборова кретала се и у прошлој години у два правца. Одбор је вршио послове, који се изближе и непосредно тичу књижевности; а у исти мах расправљао је и питања, која се тичу администрације са оба Коларчева фонда.

Одбор Коларчев имао је у минулој години седам састанака, и то 29. Октобра 1891; 25 Јануара, 1 Априла, 6 Маја, 18 Јуна, 12 Септембра и 2 Октобра ове 1892 године.

Послови, који се тичу књижевнога фонда; а које је Одбор у минулој години свршио, ово су:

На састанку 29 Окт. 1891., прочитано је писмо академика и ондашњег посланика српског код Порте, г. Стојана Новаковића, писано у Цариграду 4 Окт. 1891. У томе писму г. Новаковић напомињући, како је он још 1863 године, у самоме почетку његове књижевне радње, поднео ондашњем коларчевом фонду српски превод чувеног дела Леополда Ранка „*Die Serbische Revolution*“. Одбор тадањи примио је, и наградио тај превод, и штампање се отпочело с намером, да се цело дело Ранкеово и у српском преводу изда онако, као што је и у немачком оригиналу у једној књизи.

«Али, — наставља г. Новаковић — ондашње околности, које нису од мене зависиле, учиниле су, да се цело дело није могло штампати. После дужег покушавања, да би се нашло начина, да се цело дело штампва, најпосле се допусти, да се изда само прва већа половина књиге. То се и изврши на крају 1864 године; и место целе књиге изађе само први, већи део под насловом «Историја српске револуције».

«Та се књига одавно већ нигде добити не може, и готово се почело заборављати и да је има. Међу тим Ранкеово дело и по изradi и по изворима својим никад неће изгубити своју цену: и не би лепо било, да га у српском преводу нема; или да остане недовршено, кад се чита и у других народа, преведено на њихове језике».

«Много година после издања тога превода, вели се даље у писму, сам Ранке, побуђен зар последњим ратом, у само време берлинскога конгреса, и у последњим годинама својега живота, заинтересује се и по трети пут за своју књигу о српској револуцији, израђену у млађаним годинама по дипломатским изворима, и по казивању Вука Стеф. Карџића». У писму даље каже г. Новаковић, да је Ранке додао у повој књизи нов одсек од 9 глава под насловом «Србија под утицајем европских сила», где у крупним потезима наслика нашу Историју од 1842 до смрти кнеза Михаила; поглавито по дипломатским актима берлинске министарске архиве. Ранке промени и име књизи, и назове је «*Serbien und die Türkei im neunzehnten Jahrhundert*». «У ту књигу — каже се у писму — смести Ранке своје дело од 1842 «*Die Serbische Revolution*», уметне за тим епизоде о босанској опозицији и буни против реформи Султана Махмуда II. (1820—1832) и о египатским пословима, и оснивању египатске државе под Мехмед-Алијом (1839—1841), за које му се чинило, да имају везе са српским пословима; и заврши горепоменути новим одсеком о српској историји од 1842 до 1867. Извори, по којима је тај последњи одсек рађен, чине, да и он има за нас цену изворита историјског мемоара».

Напомињући, како је Ранково дело обратило пажњу на себе, да су хтели неки да га на српски преведу; и да се најпосле и он сам одлучио, да на ново прегледа свој стари превод Ранкове «Срп. револуције», и да га штампа у целини; г. Новаковић изјављује, да су горепоменуте епизоде само уметак, овлаш везан за целину; па да их не мисли преводити; а оно мало што је за целину књиге потребно, да ће из епизоде везе ради у изводу у дело унети. «По томе је — наставља се у писму — мој план, да старијем делу Ранкову додам његов завршетак, и да свој стари прегледан превод допуним новим одсеком, који је Ранке израдио 1878 године.

Своје писмо г. Новаковић овако завршује: «Пошто је још 1863 издање овог дела прихватио некадањи књижевни фонд покојног Илије Милосављевића Коларца и благодарност за онда указану помоћ, и дубоко поштовање према неумрлом патриотизму покојног Илије М. Коларца побуђују ме, да се и сад обратим Одбору Коларчеве Задужбине, да осигура и олакша издање овога дела; како би се и на целокупном коначном издању сачувало име покојнога великог пријатеља народне просвете».

Одбор је са задовољством примио ову понуду уваженог нашега књижевника; но налазећи, да ће за српску књижевност бити од користи, да има у преводу цело дело Ранково онако како га је Ранке написао; на своме састанку 29 Октобра 1891 решио је: да члан одборов Ковачевић саопшти г. Новаковићу жељу одборову; па ако он пристане, да цело дело Ранково преведе; то да му јави, да чим с преводом буде готов, може отпочети штампање; а из књижевног фонда Коларчевог платиће се трошак око штампања и повеза. Уз уобичајене даље услове Одбор је решио, да му писац стави 50 књига на његово расположење.

На састанку 25 Јануара 1892 прочитао је председник писмо г. Новаковића од 7 Децембра 1891 којим јавља, да је усвојио, што му је од стране одборове предложено о штампању књиге «*Serbien und die Türkei im neunzehnten Jahrhundert*» и да је већ почео да преводи из те књиге њене одељке, који пређе нису преведени, у намери да их штампа оним редом, који је у оригиналу.

Ова књига већ се од неколико месеци налази у рукама читалачке публице. Њоме је у истини обogaћена српска књижевност једним одличним

делом, у ком се говори о новој српској историји. То дело може послужити за образац, како треба писати историју; а биће нашим историчарима у многоме кажи пут за објашњење оновремених разних догађаја, који се тичу Србије.

На састанку одборовом 6 Маја т. г. прочитано је писмо члана одборовог, академика Чедо Мијатовића, који је послао своју приповетку под насловом «Рајко од Расине», да је Одбор о трошку књижевнога Коларчевог фонда штампа. Члан одборов академик Милићевић рече, да је он прочитао поменућу приповетку, и у писменом извештају каже о њој «Заплет у тој причи леп је, малко романтичан, као што обично такве ствари склапа г. Мијатовић, али је то све складно, природно и цуно интереса».

Казавши, која су у причи главна лица, и о чему се у причи говори, г. Милићевић вели: «Спису је главна намера, да покаже, да су српске задружне куће, и народне песме биле Србима прекрасна школа за вежбање у витештву».

«Оно, што је у своје време васпитавало и спремао чувене витезове, у нас су потпунице вршиле **задружне куће и народне песме**».

«Спис дише осећањима узвишеним; људе и догађаје слика бојама живим, верним, и у опште написана је руком мајсторовом тако, да се може сматрати као прави добитак у српској лепој књижевности».

«За то узимам слободу најтоплије за препоручити Одбору за **Коларчеву награду**».

Одбор саслушавши извештај овај, решио је, да се поменути спис штампа о трошку књижевнога фонда Коларчевог у 1500 примерака, и да писац уз уобичајене услове стави Одбору на расположење 50 примерака. На састанку 2 Окт. председник је известио Одбор, да је приповетка «Рајко од Расине» изишла из штампе, напечатана лепим словима; те је тако и овом књигом обогаћена лепа књижевност.

На састанку 18 Јуна т. г. прочитано је писмо г. Сима Магавуља од 12 Маја тек. год. упућено на председника, којим шаље свој роман, који носи име «Ускок», и у коме је, као што се каже у писму, илустрован сав јавни и домаћи живот Црногораца из времена владике Петра I.

«На томе сам роману, вели г. Симо, радио читаве две године».

Пошто је дело прилично опсежно, те га не може о своје трошку пустити у свет; г. Симо моли, да му се даде слободна штампа из задужбине Илије Коларца.

Одбор је на томе састанку решио, да се умоли г. академик и професор на великој школи Вуловић; и г. професор гимназије Момчило Иванић, да дело прегледају, и да извести Одбор: заслужује ли, да се штампа о трошку књижевнога Коларчевога фонда.

Умољени г. г. референти поднели су своје писмене извештаје који су прочитани на састанку одборовом 12 Септ. т. г.

Референт, г. Вуловић после кратког увода одмах у почетку свог извештаја каже: «Бићу слободан да оно, што се при оваком послу казује обично на послетку, речем одмах сад у почетку: **ја мислим, да Одбор може ову причу наградити**».

Своје мишљење г. референт мотивише и излаже даље овако:

«Данас, кад се сва песничка продукција свела готово на саму причу, и кад је прича постала «насушни» књижевни хлеб маси писменој, — данас је одиста у сваком погледу добро дело потпомоћи самосталну приповедачку радњу. Велим, потпомоћи самосталну, оригиналну приповедачку

радњу, јер само оригинална приповетка и има стварне вредности у свакој књижевности. Она образовно и васпитно утиче на масу писмену много јаче, а души образованогa годи много више од туђинске, пресађене приповетке. Као што се душа и нарав појединих људи познаје најлакше по њиховим забавама, тако се и по приповетци нарочито самосталној, познаје најлакше душа и нарав свакогa друштва. Тако се мени чини, да је оскудица самосталне приповетке у кога народа знак, да у тога народа у опште нема самосталне забаве, већ да у том подражава туђину, и да му развитак друштвеногa живота не тече природно и слободно. У нашој новој књижевности већи полет у оригиналној приповедачкој радњи увек је био знак и едријих дана у књижевном животу нашем; а и у душевном животу нашегa народа. Такoм се ведрином одликује нарочито време између 1860—1870 год.; када је било врло много приповедача, и доста добрих оригиналних приповедача. Да се ови наши садањи дани не одликују књижевном ведрином, а о другом чем да не говорим; мислим, да свако јасно види; а баш су ови дани одвећ сиромашни у самосталној приповедачкој радњи, а пребогати преводном белегристиком најниже врсте».

«Ето тако мислећи, и таким очима око себе гледајући рекох још у напред: да ова приповетка Матавуљева треба да се награди, и да јој се помогне, да угледа света. Међу данашњим нашим приповедачима, који се могу на прсте избројати, Симо Матавуљ је једини, који има и уметничкогa дара; а тиме само он је се од свију осталих далеко одвојио. Ова пак његова приповетка «Ускок» долази међу његове средње приче, а то значи, да је боља од многих наших оригиналних прича, и права благодет после толике поплаве наказних туђинских прича».

У наставку свога реферата г. Вуловић казује садржину приче, и напомиње у причи оне стране њене, које му се чине, да су слабије; и да би их још требало дотерати.

Други референт, г. Иванић, напоменувши, да је један део овога романа штампан у Отаџбини, наводи, да има две разлике између онога што је штампано и рукописа. Прва је разлика у том, што у рукопису стоји, да је «роман из црногорског живота почетком XIX века»; а у штампаном свега тога нема, а друга је разлика, што у штампаном овај састав почиње «Прологом», у којем се читалац упознаје са приликама, у којима је један (ускок), потомак једне старе чешке породице, провео као дете, развио се као младић, и шта се све с њим збивало, док није као аустријски официр био премештен у Далмацију, и одатле ускочио у Црну Гору; — а у рукопису све што се налази у прологу, уметнуто је у сам роман. Ове измене г. референт не одобрава. Он за прву измену вели, да се истиче питање, да ли је црногорски друштвени живот и сада, а камо ли почетком XIX века довољно развијен, да се из њега може црпети градиво за роман? «Патријархално друштво, и прилике, у којима се Црногорци налазе, — вели г. референт — може дати градиво за епску песму у стиховима; и за приповетку или новелу у прози».

За другу измену г. референт налази, да је такође незгодна. Њом се, вели, «читаоцу без довољно разлога, и сувише скреће пажња са онога, што је, по моме мишљењу, главно и најзанимљивије у целом овом спису, а то је оно, што се казује о Црногорцима, и прича да се дешава међ њима».

Главна замисао пишчева, — наставља свој реферат г. Иванић — да нам покаже како пролази један брат Словенин — Чех — међу Црногорцима, како га они примају, и како им се он прилагођава, управо

по свем постаје и сам Црногорац, — доиста је врло смела, и рекао бих, усиљена. А не би било ни смелости, ни усиљености, да је место Чеха узео кога Србина из другог некоег српског краја. Разлике и противности у карактеру и обичајима било би ипак доста, те да искоче у своме сјају живот и обичаји, мисли и осећаји црногорски: али би тада било више и додирних тачака, те реалност не би онолико претрпела, као што је овде случај; нити би се местимице морало доћи до таквих ситуација, и дијалога, да је читалац у недоумици, да ли да се смеје, или да жали брата Чеха, (види први састанак ускоков са Црногорцима, и његов разговор с њима). Свакако би пак више приличиле ком брату Србину ове речи, које г. писац меће у уста Чеху **«Овај педаљ земље, што га шака вас чеље, срце је српске слободе, као што сте и ви цвијет народа тога, па док је срце здраво, да аке не погине ни тијело».**

«А од такве природније и боље концепције, била би и та корист, што би карактер главнога јунака био израђенији но што је овде». «А у романима тако званом полуисторијским, какав је и г. писцу по свој прилици лебдео пред очима по примеру романа Валтера Скота, у таким романима, где је главна личност измишљена, а међу спореднима може бити и историјских, као што је овде знаменити Петар I (свети Петар) владика црногорски, много је стало до што боље, дубље, свестраније карактеристике измишљене личности. Јер оно обележје карактера, које историјске личности, историјом или предањем доносе о себи већ готове у роман, измишљеним личностима мора писац да накнади онаком, напред поменутом, марљивом карактеристиком».

Настављајући свој извештај г. референт вели:

«Ну, у колико ово приповедање не може задовољити, кад се промисли о главној замисли пишчевој, и кад се уочи израда главнога јунака — у толико више задовољава оним, што се само својом вредношћу истакло на прво место, и ако би, према замисли пишчевој, дошло на друго, у позадину. То су многи лепо тренуци и значајна сазнања о вишешким Црногорцима, о њихову животу, и раду на дому, у чети, на двору црногорскога владике (Петра I), о њиховим обичајима, (нарочито је интересан опис б: дњега вечера, и крвне освете («умира») о навикама, о љубави, шали и задиркивању».

Напоменувши и опет, да црногорски живот није доста развијен за писање романа, јер за тај књижевни облик пружа подесно градиво друштвени ступањ, на којем би се личност кретала много слободније, на којем се не би могло све уклањати, и гадати пред општим интересима племена, и народа пажљиво чувана прастарим обичајима, и брањена јуначким мишицама својих синова».

Свој извештај завршује г. референт овако:

«Али и ако г. писац није успео да, без замерака, састави књижевни облик, који је замислио, ипак су поједини делови, управо све што прича о Црногорцима, тако по себи значајни, а већ добро познатом приповедачком дикцијом пишчевом тако лепо испричани, да мислим, да ће Коларчев Одбор и овом приликом вршити вољу поштованог и родољубивог завештаоца, ако потпомогне да овај рад угледа света»

Одбор, добивши оваква мишљења од умољене господе референта; и желећи да дело ово буде што савршеније, решио је, да се рукопис врати г. писцу, и да му се доставе реферати; како би он своје дело према њима могао поправити. На састанку 2 Октобра т. г. прочитао је председник писмо,

којим му г. Матавуљ јавља, да је у своме роману „Ускоку” много што шта изменио по примедбама г. г. референта; и то према оним примедбама, у којима се оба референта слажу. Према таквој достави г. Матавуља Одбор је одобрио издатак за штампање овог дела. Уз обичне услове писац је обвезан ставити Одбору на расположење 50 примерака од овог романа. Књига се сад већ налази у рукама читалачке публике, која се наслађава читањем овог колико занимљивог и забавног, толико и поучног дела.

На састанку 25 Јануара т. г. чланови одборови Чумић и Николајевић предложише, да се плати штампа и повез за 2000 примерака књижице под насловом „Дахуре”, у којој су песме; а која је књижица нарочито намењена Србима мухамеданске вере, да је читају. Књигу је написао добро познати песник Јово Илић. Одбор, желећи да припомогне, да српска књига нађе пута у кругове Срба мухамеданске вере, усвојио је предлог с тим, да писац уз уобичајене услове даде Одбору 50 примерака поменутих књижице. Има већ више месеци, да се „Дахуре” налазе у рукама читалачке публике; и љубитељи песништва с насладом читају лепе песмице.

Осим примљених и награђених дела. Одбор је имао да доноси решења и у случајевима, у којима није могао да одреди тражену награду или за то, што дела дотична не долазе међу оне, које Одбор по своме програму награђује; или за то, што је књижевни фонд одређеним наградама већ знатно био оптерећен.

Тако на састанку 25 Јан. т. г. прочитано је писмо г. *Димитрија К. Пешике* од 12 Дек. 1891; којим шаље Одбору свој рукопис „Упутство за изучавање талијанског језика”. Почем ово дело не долази у ред књижевних дела, која награђује по своме програму Коларчев Одбор, то је решено, да се писац извести, да му не може дати никакву помоћ за печатање његовог рукописа.

На састанку 2 Априла т. г. прочитано је писмо *Милана Обрадовића* учитеља од 10 Фебр. 1892, којим јавља, да је члану одборовом Ковачевићу предао три збирке народних умотворина. и то, збирку *женских песама из Славоније*, збирку *женских песама из Босне* и збирку *загонетака из Босне*; па предлаже, да их Одбор награди, да их може штампати; или да их Одбор откупи и сам да их штампа. Одбор није усвојио овај предлог; јер књижевни производи те врсте не долазе међу оне које Одбор награђује.

На истоме састанку прочитано је писмо г. *Милована Глишића* од 17 Фебр. т. г. у ком каже, да је настојник српскога подворја у Москви г. *архимандрит Кирил* написао приповетку, која носи име „*Проклетство или Робњица злата*”; па је ту приповетку њему оставио у рукопису, и овластио га је, да нађе начина и пута, како би се та приповетка могла наштампати. Он је подноси књижевном фонду коларчевом с молбом, да се штампа о трошку фондовом, ако се буде нашло, да ваља, и да заслужује награду.

Одбор је умолио свога члана *Новаковића*, да прочита приповетку, и да о њој поднесе Одбору извештај. Г. *Новаковић* на састанку 6 Маја т. г. изјавио је, да ова приповетка овака, како је написана, не заслужује да се награди. По мишљењу г. референта у њој нема *целине, ни средишта*. „*У прве две трећине приче изгледа, да је јунакиња приче „Злата”; у трећој трећини читалац се изненађује, кад види, да је јунак приче рабаџија Новак, и као да је и име смишљено према њему*”. Даље г. референт вели, да „*психолошка страна дела оскудева са свим. Писац не уме, да нам ф-*

тографисше своје јунаке изнутра, с њиховим мислима, према њиховом положају, њиховом образовању, према мислима њихова века».

Свој реферат г. Новаковић завршује: «Ни на који начин не би се овакав посао могао наградити из фонда, пошто би за тако што овако дело ваљало да има много већа савршенства».

Одбор усвојивши мишљење г. референта, решио је, да се рукопис врати г. Глишићу.

На састанку 25 Јануара т. г. прочитано је писмо администратора «Отаџбине» г. Милана В. Ђорђевића од 9 Јануара т. г. У том писму каже се, да ће се у Марту ове године навршити десет година, како у Београду излази «Отаџбина», месечни часопис за књижевност, науку и друштвени живот.

Напоменувши, да је за тих десет година читалачка публика издржавала «Отаџбину» само четири године; а у осталим годинама да је увек било дефицита, који су попуњавали Њ. В. Краљ Милан; Њ. В. Краљица Наталија; Министарство просвете; Књижевни фонд И. М. Коларца; г. Др. Владан Ђорђевић; и г. Сима Паранос, у писму се даље каже «да је врло вероватно, да ће приходи ове године бити за две хиљаде динара мањи, него што је потребно за саме трошкове (без хонорара писцима)»: па зато моли Коларчев Одбор «да са претплатом бар на сто екземплара „Отаџбине“ (за циљеве Друштва Св. Саве) осигура даље излажење овог књижевног органа ако не на свагда, бар за ову једну 1892 годину».

Одбор, ма да је био тога мишљења, да би било за нашу књижевност од штете, да «Отаџбина» престане излазити; имајући на уму, да се по ранијим решењима Одборовим имају издати веће суме новаца за дела награђена, решио је, да не може усвојити понуду, да се претплати на «Отаџбину».

На састанку 18. Јуна т. г. прочитано је писмо г. Милоша Цветића од 12 Маја 1892, којим шаље своју трагедију «Тодор од Сталаћа» с молбом, да је Одбор узме у оцену за награду. Моли даље, ако му се одобри награда, да му се иста изда у готовом новцу, кад поднесе штампано дело. Ни ово дело није могао Одбор узети у оцену због тога, што је раније већ досуђеним наградама књижевни фонд много оптерећен; па за то је решено, да се рукопис врати писцу. г. Цветић се и после тога писмом од 12 Септ. т. г. обраћао Одбору с молбом да узме његово дело у оцену; ал Одбор, налазећи да не може одустати од свога ранијег решења, није уважио молбу г. Цветића.

На састанку 12 Септем. т. г. члан Николајевић усмено извештава; да је прочитао рукопис г. Др. Николе Ђорића, у коме су баладе, романсе, и скаске; па се уверио да је већина од њих већ штампана на разним местима. Према таком извештају Одбор је решио, да се рукопис врати г. писцу.

На истоме састанку члан Новаковић усмено реферише о књижици под насловом «Светли Мученици» па каже, да та књижица није написана тако, да би се могла наградити. Одбор је усвојио ово мишљење свог члана.

Овом приликом члан Новаковић изјавио је, да би Одбор, ако налази за умесно, могао расписати конкурс, и позвати писце, да напишу приповетку у патриотском духу па да приповетка у исти мах одговара и захтевима уметничким. Он изјављује, да је готов, да у договору са чланом Милићевићем напише позив на писце; те да се изближе одреди, шта треба да у такву приповетку уђе. Одбор је са захвалношћу примио овај предлог и ову понуду, умољавајући њега и члана одборовог Милићевића, да ураде, шта треба те да се предлог изведе и оствари.

На том истом састанку од 12 Септ. т. г. прочитано је писмо госпођице Анке Јосимовићеве од 11. Септ. т. г. којим шаље у рукопису превод Блакијевог дела «Самообразовање», с молбом, да га Одбор оцени, и за случај повољне оцене, да одреди награду, јер она није у стању, да га штампа о своме трошку. Одбор је решио, да се умоле г. г. професор на великој школи Љубомир Недић, и члан одборов Николајевић, да дело прегледају, и да поднесу Одбору извештај.

У кругу администрације Одбор је у минулој години вршио ове послове:

На састанку 6. Маја т. г. прочитано је писмо члана одборовог, и задужбинског заступника пред судовима г. Марка Стојановића од 2 Маја т. год. У том писму он јавља Одбору, како Коларчева задужбина има да потражује од г. Јована Кузмановића 1000 дук. с интересом 10%₀; коју је суму још покојни основалац фондова дао у зајам именованом дужнику.

Горњи дуг био је осигуран интабулацијом на Кузмановићеву имању после интабулације Управе Фондова. Имање је то на терацијама измеђ гостионице «код Златнога Крста» и имања познатог Албанеза Ђевапције.

То имање продавано је на лицитацији 20 Априла. На имању има Управа Фондова 53779 дин. «Лицитирао сам и ја» — вели се даље у писму — *«Да нисам лицитирао и ја, по свој прилици, не би имање ништа више изашло, него толико, колико за Управу треба. Овако је изашло на 60.572 динара; и остало је на мени».*

«Прва побуда за лицитирање потицала је код мене отуда, да колико више могу очувам интересе задужбине».

«По тој побуди и сада ја чиним ову представку Одбору».

«Ако Одбор налази, да одговара интересима задужбине, да се ово имање по цену, по коју је купљено задржи за задужбину, ја га радо задужбини дајем. У том случају, ја бих сада у року, у коме још нисам дужан као купац куповну цену да измирим, изјавио власти, да сам куповину учинио за задужбину; и после би то измирила задужбина, и имање примила. Ако Одбор не налази, да би то било за задужбину корисно, ја наравно примам имање на себе, како се то и по себи разуме, и што сам ја и при лицитирању имао на уму да треба да будем готов, ако Одбор не би имање за задужбину примио».

Одбор узевши у оцену овај предлог г. Стојановића, решио је, да га не прими; јер налази, да по чл. 7. својих правила није овлашћен да купује непокретна добра, и да у иста улаже задужбинске новце.

Захваљујући своме члану г. Стојановићу на ревносноме заступању задужбинских интереса, Одбор га је умолио, да се потруди, да се задужбински интереси што више очувају, ако дужник има још каквог покретног, или непокретнога имања.

На састанку 6. Маја т. г. члан Одборов г. Марко Стојановић усмено је известио Одбор, да је Велимир Протић чиновник у пензији оставио по себи тестамент. Незнајући изближе садржину његову г. Стојановић рече, да је толико само дознао, да је Коларчевом Одбору остављено, да рукује фондом, који је покојни Протић тим тестаментом основао. Обећао је, да ће се о свему тачно извести, па да ће, што дознао буде, доставити Одбору до знања. Одбор је са захвалношћу примио ово саопштење, умоливши свога члана, да се о свему тачније извести.

На састанку 2. Октобра т. г. председник саопшти, да је Одбор добио решење судије за неспорна дела у Суду за округ пожаревачки од 11. Јуна

т. г. Бр. 16166, којим се решењем Одбору саопштава садржина тестаментa покојног Велимира М. Протића, срескога старешине у пензији.

Тај тестамент писан је 17 Дек. 1890. У тестаменту родољубиви покојник набраја непокретно имање, које иза њега остаје; а то је кућа, кафана, и зиратне земље. Он за наследника целог у тестаменту избројаног имања поставља српски народ; на тај начин, да његова жена Драга и мати му остану за свога живота на имању, и да га уживају; а после смрти њихове, каже се у тестаменту, «да се из целог мог имања образује један фонд, који ће се звати **«Фонд Велимира и Драге М. Протића»**. Са тим фондом да рукује и управља онај исти Одбор, који рукује и управља са књижевним фондом Илије Коларца у Београду; и да приход од истог једино употребљује на штампање и награђивање оних књига, које се издају у интересу и одбрану Српства и српског имена. На свакој такој књизи да се на насловним корицама увек значи, да је штампана или награђена из фонда Велимира и Драге М. Протића. То нека нам буде подушије после наше смрти».

Покојник је даље у тестаменту учинио још нека наређења за извесне случајеве, које на суштину наређења његовог не утичу.

Одбор, саслушавши тестамент, решио је да се драговољно прима дужности, које му родољубиви покојник оставља; и умолио је свога члана Марка Стојановића, да Суду достави ову одлуку одборову, и да уради код Суда све, шта је потребно, да се последња воља племенитог и родољубивог завештаоца Велимира М. Протића испуни.

Нека је овде са задовољством примећено, да је, тестамент покојников интересованим лицима, а имено удови покојниковој Драги, и најближој родбини саопштен; па су сва заинтересована лица, као и удова изјавила, «да немају шта против тестаментa да примете, и са истим су задовољни».

Овим тестаментом у књигу народних добротвора, у ред извршних родољуба, и племенитих љубитеља српске писмености уписана су златним словима имена: Велимир и Драга Протић; а Коларчевом Одбору остаје задовољство, што је врсни родољуб њему поверио, да управља и рукује његовим фондом. Нека ми допусти поштовани збор, да га замолим, да овом свечаном приликом учинимо пошту помену покојникову рекавши: Бог да му душу прости; светао нека му је помен у народу.

Сматрам за пријатну дужност, да овом приликом поменем, да по добивеном извештају из Ђуприје маса покојног Димитрија Лазића код тамошњег Суда још није расправљена и у ред доведена. Постоје парнице; па како се ове расправе од тога зависиће количина имања, која ће по тестаменту родољубивог покојника имати да припадне Коларчевој задужбини. Но ма како да се поменуте парнице сврше, извештај гласи, да ће ипак заоставштина покојнога Лазића изнети суму од три хиљаде дуката цес., суму дакле доста велику, да се њеним приплодом знатно помажу српска књижевност и њени обделаоци. И овоме родољубивом покојнику узвикнимо: Слава му, Бог да му душу прости!

Осим овде изређаних послова Одбор је на састанцима 12 Септембра и 2 октобра ове године донео одлуке, које се тичу држања јавнога скупа. Са захвалношћу дужан сам напоменути, да је и ове године г. Ректор вел. школе с предусретљивошћу примио молбу одборову, да се овај јавни скуп држи у овој дворани велике школе. На састанку 12 Септ. т. г. избрани су чланови одборови Стојановић и Валтровић, да прегледају рачуне за минулу годину, и да поднесу извештај Одбору о рачунима, и о стању за-

дужбине; што су они и учинили на састанку 2 Окт. т. г. Тада је и то Одбор решио, да се у очи дана смрти родољубивог основаоца фондова као обично сваке године учини на гробу његовом црквени помен; и одборници су то учинили јуче после подне.

И с овим завршујем овај извештај о раду Одбора Коларчеве задужбине за минулу годину. Бацивши летимични поглед на овај рад, мислим, да без замерке могу да приметим: да је рад одборов у минулој години био доста богат и плодан. Књижевност српска обогаћена је неколиким књигама; књижевници добише помоћи, да печатају своја дела; и ма да Одбор није био у стању, да задовољи све, који су се у минулој години њему за помоћ обраћали; он је учинио колико је могао.

Завршујући свој говор нека ми је дозвољено, да с поштом и са хвалношћу поменем светло име Илије Милосављевића Коларца; племенитог и родољубивог основаоца Коларчеве Задужбине; да му у име српске књиге и српских књижевника кажем: хвала ти врли родољубе на племенитоме дару, који си учинио своме народу; хвала ти велика тим пре, што си не само ти сам учинио народу добро; него што својим добрим делом и друге племените људе побуђујеш, да се сећају свога народа, да га љубе. За то узвикнимо поштовани зборе: Слава имену и помену Илије Коларца!

ПРЕДСЕДНИК ОДБОРА,

Др. Н. Крстић.

	ДИН.	П.	ДИН.	П.	ДИН.	П.
Пренесено:	482050		482050		1,175.885	28
II. У потраживањима:						
а) код Упр. Фондова	456771	95				
б) « Беогр. Кред. Завода	126222	60				
в) « приват. лица што је поч. завешталац дао	52437	35	635431	90		
III. У хартијама од вредности						
а) 70 ком. Удеоница Беогр. Кр. Завода	42000					
б) 47 Акција Прив. Нар Банке	5875					
в) 1 « Друштва «Уједињење»	763	75				
г) 5 Срећ. Аустр. Кред. Завода у Бечу фр. 500	1000		49638	75		
IV. У покретности и готовини						
а) 1 Каса Вертхајмова и 2 филибарска такума	237	60				
б) 1 велика панцер Каса с трошковима	2295	85	2533	45		
в) у готовини Благајне			6231	18		
			1,175.885	28	1:175.885	28
То је целокупна задужбинска имовина у којој поједини Фондови овако стоје:						
I. Књижевни Фонд						
Главница овог Фонда која се налази на руковању код Управе Фондова износила је на дан 1 Октобра 1891 год.			184057	76		
Прираштај од 1 октобра 1791 до 1 Октобра 1892 год.	9660	05				
Кад се од овог изузме $\frac{1}{3}$ која по тестаменту иде на капиталисање и увећање овога Фонда и која износи онда $\frac{2}{3}$ које могу да се употребе за ову год. на одређену целъ износе	3220		3220			
А готовина овог фонда на дан 1 Октобра 1892 износи	6440	05				
А до попуњења суме од дин. 235.000 или дук. 20.000 до које ваља овај Фонд по тестаменту придавањем оне $\frac{1}{3}$ од прихода да нарасте треба још			187277	76		
Употреба прихода овога Фонда у прошлој години који служи за потпомагање и издавање књига овака је:			47722	24	235000	

	дин.	п.	дин.	п.	дин.	п.
На дан 1. Октобра 1891. могао је Одбор да располаже из тога Фонда са 2 ¹ / ₃ прихода којим је Одбор у години 1892 располагати могао			4877	35		
			6440	05		
			11317	40	11317	40
Од тога је издато на одређену цељ . На половину награде члановима од- бора			8153			
			432		8585	
Одбор ће имати да располаже од 1 ¹ / ₁₀ 1892 до 1 ¹ / ₁₀ 1893 год. са					2732	40
II. Универзитетски Фонд						
Кад се од целокупне задужбинске имовине која износи					1,175.885	28
издвоји сума, која, као што видимо, сачињава «Књижевни Фонд» на дан 1 Октобра 1892 год, од					187277	76
онда се добија, као резултат сума, од до које је нарастао фонд за универ- зитет поч. Илије М. Коларца на дан 1 Окт 1892 год. а према лањском стању овога Фонда које је износило					988607	52
и онда се види да је за ову годину повећан са					945969	57
					42637	95

У Београду 1. Октобра 1892 год.

